

L'*Alia Informatio Beguinorum*, un exemple de literatura espiritual d'Arnau de Vilanova

Robert March Tortajada
(Universitat d'Alacant – IIFV)

1. A tall d'introducció¹

En l'*Alia Informatio Beguinorum* (AIB), Arnau de Vilanova palesa la vida espiritual del món beguí, tot esmentant la pobresa, així com el rebuig dels béns temporals, per a defensar una reforma espiritual i perquè hom aprofundisca en el coneixement de Crist com a camí, que entén d'austeritat. En aquest sentit, estudiem alguns aspectes paratextuals i també l'expressió “avem oÿt preycar”, que localitzem al cos del text; així com alguns lligams que ens permeten relacionar l'AIB amb diferents obres catalanes de l'autor com són la *Confessió de Barcelona* (CB) o la *Lliçó de Narbona* (LN), entre d'altres.

En l'obra arnaldiana, que hom defineix dins l'etapa *pròpiament espiritual*, anys 1305-1311 (Mensa 2023, 2013 i 2012a; Carré 2017), assistim al moment en què el nostre metge decideix emprar el vulgar en els seus textos teològics (Batllori 1947, 29). En termes generals, parlem d'uns manuscrits que semblen haver estat pensats tenint al cap les comunitats beguines. Ara bé, si és cert que aquest període s'ha entès com el moment d'una major calma per a mestre Arnau (Santi 1987, 118), tal cosa no hauria de veure's deslligada de les seues intencions polítiques. Així, parell a la providència que assigna als reis de la Corona d'Aragó, Vilanova té present Crist com a model, tant per als fidels com per als laics. De fet, tal com en certa mesura pot ocórrer en llegir Llull –i pensem en el *Blanquerna*–, en Arnau, Crist esdevé una imatge –si se'ns permet el mot– de *contrapoder*, perquè és mitjançant la cristologia que conjumina la mística i la política (March 2026, 329). I, a més, perquè és tot seguint Crist que sol·licita una reforma eclesiàstica de la qual anhela els valors primitius, en què el sentiment de la caritat i la condició de la pobresa són primordials. Segons Santi:

Crist sofrent és el mestre de la salvació i dels vertaders cristians [...] els quatre braços de la creu esdevenen signe que és emblema de la moral cristiana i que indica les quatre virtuts fonamentals: «*voluntariam pauperatem... cultum iustitiae... veram humiliatem et mundi per castitatem*» (1987, 241).

2. L'*Alia Informatio Beguinorum*

De l'obra arnaldiana, condemnada l'any 1316 per rebutjar “*omnes scientias praeter theologiam*” (Batllori 1993, 45), ens ha pervingut una còpia catalana de l'AIB i una traducció al napolità a partir d'un manuscrit localitzat a Roma, tal com recull la base de dades [Arnau DB. Corpus digital d'Arnau de Vilanova](#), tot esmentant el Collegio dei Franciscani Irlandesi di sant Isidoro e san Patrizio, 1-58, f. 60v- 70v. En efecte, segons llegim, el text degué haver-se escrit a partir de la primavera de 1310, data pròxima al traspàs d'Arnau. Ambdues versions van ser encarades ara fa quasi 50 anys per Josep Perarnau (1978). Així mateix, és gràcies al treball de l'especialista medieval que

¹ Aquest article s'ha realitzat al si del projecte *Arnau de Vilanova, entre medicina y religión: manuscritos, edición y base de datos*, AVMedRel, PID2023-146830NB-I00/AEI/10.13039/501100011033, finançat pel Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades, Agencia Estatal de Investigación (Proyectos de Generación de Conocimiento y Formación de Investigadores Predoctorales, Convocatòria 2023).

coneixem la ubicació del text català: l'Arxiu de la Catedral de Barcelona, referència Notaris; Bernat Vilarrúbia, març-agost de 1312, f. 118v-121r (1978, 19).

En la col·lació, descobrim amb Perarnau que la versió catalana manca de la introducció que sí que ofereix la germana napolitana (1978, 19). En l'aparat, l'editor ens informa de la subdivisió temàtica que introdueix per a totes dues obres. L'organització que duu a terme Perarnau té una vàlua important: situa el lector al davant dels interessos del metge medieval i, sobretot, hi remarca la distribució de les idees arnaldianes. Per tant, ens cedeix l'estratègia de redacció de l'AIB: la “defensa i justificació de les opcions de vida dels beguins davant una possible (o real) enquesta inquisitorial” i, a més, “la mendicitat, la pobresa radical, la renúncia a la propietat, l'amor a Déu i el menyspreu del món, la marginació social, el rebuig de la ciència humana,” són aspectes, que, en definitiva, remetent als punts principals de l'obra arnaldiana, tal com recull per a aquest cas l'Arnau DB.² Dita subdivisió esdevé una mena d'índex, en què les seccions, segons Perarnau, tenen la intenció de “contribuir a la major intel·ligibilitat del text” (1978, 18): I. Volem ésser pobres captaires; II. Passem amb l'estrictament necessari; III. Renunciem a la propietat; IV. Escollim l'amor de Déu i el menyspreu del món; V. Volem escollir la millor part; VI. Acceptem d'ésser marginats socials; VII. Renunciem a tot grau social; VIII. Convivint ens animem mútuament; IX, Volem conservar l'esperit lliure, X. Ens tanquem a tota ciència humana i XI. Declaració final.

Amb tot, si seguint Mensa sabem que és durant els darrers anys de vida que Arnau de Vilanova escriu una mena de tractats espirituals per a aconsellar els beguins –i també tot aquell que volguera “viure autènticament el missatge cristià” (Mensa 2012a, 25-26)–, hom pot localitzar dites conveniències –amb matisos i més enllà de l'AIB– en altres textos de caire religiós: en la *Confessió Ilerdensis de spurcitiis pseudoreligiosorum* (*Confessió de Lleida*, CI, 1303);³ en la *Confessió de Barcelona* (CB, 1305),⁴ en la *Lliçó de Narbona* (LN, d'entre 1305 i finals de 1308) o en el *Raonament d'Avinyó* (RA, gener de 1310). La CB és l'única de les obres catalanes espirituals que presenta una “temàtica apocalíptica”, on Arnau “cita, tradueix o reproduïx textos bíblics, teològics i sobretot profètics” (Mensa 2012a, 45).⁵ En efecte, la CB s'ha interpretat com a “resum” del pensament arnaldia (Vilanova 1947, 56), com a “punt d'unitat” (Fidora 2021, 127) i, inclús, ha estat llegida com la “vernacularització de la polèmica escatològica” (Mensa 2007, 414). Així mateix, n'és un reflex, almenys en part, de la CI (Mensa 2023).

En efecte, per a la CB, Arnau va traduir alguns fragments de la *Ilerdensis*, assumpte que ens permet afirmar que s'hauria mantingut ferm en transmetre el seu pensament, així com d'escriure'l en una llengua o en una altra segons l'idioma de l'audiència. En altres

² A la base de dades referenciada, vegeu la fitxa de l'AIB escrita per González Mérida.

³ *Confessio Ilerdensis de spurcitiis pseudoreligiosorum*. El text s'hi troba en cinc manuscrits diferents: Città del Vaticano, Vat. Lat. 3824, ff. 175ra-180ra; Ceské Oxford, Bodleian Library, ms. Lat. Misc. C 75, ff. 126v-129v; Praga, Národní knihovna republiky, III G 25 (Y. I. 1. n. 16), ex 550, ff. 140r-143v; Kremsmünster, Stiftsbibliothek, 94, ff. 80r-85v; i Oxford, Bodleian Library, ms. Canon. Misc. 370, ff. 155r-160v. El text llatí ha sigut traduït per Jaume Mensa (2023). [<https://tuit.cat/xoHzJ>] (Darrera consulta, maig de 2026).

⁴ El còdex que contenia la CB era l'I, núm. 37, de l'Arxiu Arxiprestal de Morella, que es perdé durant la Guerra Civil Espanyola. Aquest fou descrit per mossén Betí l'any 1921 i publicat el mateix any a partir d'una transcripció duta a terme per Ramon d'Alòs, qui acabà proposant-ne el títol. En l'edició de 1947, el pare Batllori va partir d'unes galerades corregides per part d'Alòs. Vegeu Batllori (1994, 169) i Mensa (2012b, 46). Hom sap que el ms. vaticà fou “preparat en vida d'Arnau (1305), sota el seu control, per tal d'oferir-lo al papa Climent V” (Mensa 2007, 392), cosa que ens fa pensar que tant la intencionalitat com les formes del text foren conscients.

⁵ Ara bé, més enllà de la temàtica, i llevat d'algunes excepcions, d'entre les referències religioses, les que remetent als grans teòlegs no són molt nombroses. Això sí, en l'una i l'altra, és a dir, tant en la CI com en la CB, Vilanova té al cap Ciril, amb la intenció d'insistir en l'escatologia.

paraules, alguns dels suggeriments que apareixen expressats en l'obra llatina són l'espill d'allò que replega la catalana. En tot cas, la madeixa que hom troba en les obres catalanes de mestre Arnau no es deté. Si atenem la LN i la interpretem com a font temàticament intertextual (March 2026, 325), tot i que Arnau *al·ludeix* els beguins, descobrim que la paraula *beguins* no apareix enlloc, tal com sí que ocorre en el corpus del RA, “beguins e beguines”, i en el títol de l'AIB. Val a dir-ne que el RA no deixa de ser una obra ben suggeridora, que serví l'autor per a insistir en la reforma eclesiàstica, bé amb la croada bé espiritualment. Segons llegim al RA:

La segona manera per què s'és manifestada en ells la damunt dita furor de perseguir la veritat evangelical, és en les pressones seglars, les quals volen fer penitència en àbit seglar, e viure en pobrea e meynspreu de si metexs, axí com són *beguins e beguines*. Los quals, si no són lurs devots o per qualque obligació sotsmeses a ells, tots los perseguexen cruelment ab diffamacions e ab calúmpnies de vicis e de heretgia, no tan solament en sermó, mas encara en cort de prelats e de prínceps (1947, 206).⁶

És en atendre la paraula *beguinorum* del títol de l'AIB que Perarnau es fa ressò dels mots de l'inquisidor Bernat Gui –i el recordem com a personatge de ficció a *El nom de la Rosa* (Eco, 1992)–,⁷ que, en definir els participants dels nuclis beguins estesos per Europa, parla de “*beguinorum secta, qui fratres pauperes se appellunt, et dicunt se tenir et profiteri terciam regulam beati francisci [...]*” (1978, 15). Les paraules del dominic permeten l'investigador conjuminar la identificació entre aquell qui és begú i qui segueix la tercera regla (1978, 16).⁸ A més, quant al gènere, l'especialista medieval hi referencia el femení, que recull a partir d'*El cavaller i l'alcajota* –procés estudiat per Riera i Sans (1973)–, o del *Memorial del peccador reemut* –en aquest cas, de Felip de Malla (1978, 17)–, fins a d'altres mostres més genèriques, tal com llegim en Menéndez Pelayo (2008), que sembla no establir massa distincions entre els *pobres evangèlics* que escrivien en vulgar;⁹ o l'ús suara esmentat del RA, on mestre Arnau es dirigeix d'igual manera tant als hòmens com a les dones de la comunitat beguina.

Ara bé, ultra la referència als devots del títol de l'AIB, hi ha una estructura lingüística recurrent la qual mestre Arnau sembla repetir intencionadament: “avem oÿt preycar”, amb les variants “avem hoÿt preycar”, “avem oÿt en sermons”, “avem oÿt espondre” i “avem oÿt dir”. Vilanova fa servir dites recurrències en més d'una vintena d'ocasions, cosa que suggereix el pas del jo-Arnau singular a l'experiència del *nosaltres*, la comunitat a què

⁶ La cursiva és nostra.

⁷ En *El nom de la rosa*, hi ha una escena en què Bernat Gui roman a càrrec d'un procés contra un framenor, Remigio de Varagine, acusat de dolcinista. Tot seguit, reproduïm un fragment on el personatge de Salvatore, després d'haver estat torturat pel braç secular, afirma: “Jo què sé, senyor, com se diuen totes aquestes retgies... Paterins, gazzesi, leonistos, *arnaldistos*, esperonistos, circumcisos... Jo no só homo literatus, peccavi sine malitia i el senyor Bernat magnificentíssim sape ell, et ispero en la indulgentia sua in nomine patre et filio et spiritis sanctis...” (Eco 1992, 401). La cursiva és nostra.

⁸ En relació amb la paraula *beguina*, Soler afirma que el *Blanquerna* seria el primer text en què apareixeria documentada: “Un índex de la difusió, directa o indirecta, del *Memoriale propositi* en terres catalanes l'ofereix el fet que la regla de vida que adopten Evast i Aloma al capítol IX del *Blanquerna* en sigui una derivació: no hem d'oblidar que la novel·la es de vers 1283, anterior per tant a la regla butllada de Nicolau IV. D'altra banda, el *Blanquerna* mateix documenta la primera aparició (almenys fins al moment) del mot 'beguina' en català, en el sentit indubtable de penitent laica relacionada amb un orde religiós, però no necessàriament terciaria” (1988, 6).

⁹ Hem consultat a versió dipositada a la Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes: [<https://tuit.cat/6gie0>]. El Concili de Tarragona de 1317 prohibí que beguins i beguines predicaren, ensenyaren o tingueren qualsevol tipus de llibre en vulgar, amb poques excepcions, per tal que els laics no accediren al saber. Vegeu Soler (1988, 10; Rodrigo 2023, 147).

s'adreça. Per tant, és gràcies a la construcció d'un discurs determinat que l'autor esdevé part del plural, tot passant a ser un component del cos beguú al qual físicament no pertany.

L'estructura lingüística “avem oÿt preycar” no roman pràcticament documentada en català medieval, cosa que ens fa pensar en l'originalitat d'Arnau de Vilanova, almenys retòricament. Del total de les fonts del CICA ([Corpus Informatitzat del Català Antic](#)) –i amb una cerca no discriminatòria per diacronia, ni per obres, ni tipologia, ni dialecte– “avem oÿt...” –i variants– només apareix als *Diàlegs* [St. Gregori], fol. 39v, línia: 12, mostra del segle XIV: “Déu, e ajam gran paor de la nostra malautia. Nós *avem oÿt* del cedre de paradís que es percutit fortment mas emperò [...]”.¹⁰ Ara bé, encara que som conscients que el CICA no arreplega totes les obres catalanes medievals, el resultat no deixa de ser interessant.

Hom també s'adona d'altres estratègies discursives disseminades en l'obra arnaldiana, que evidencien que mestre Arnau sap fer servir els usos lingüístics que empra i, per tant, que aquests no són accidentals. És en aquest sentit que paga la pena tornar a la CB, allà on assistim a un ús reiterat de la forma verbal *confés*, així com a la presència, també en primera persona singular del present d'indicatiu, de la forma *denunciu* (1947, 102). Tots dos verbs són usats en un text que es presenta sota la forma d'una *confessió*, assumpte que permet l'autor, tot just en acabar el seu discurs, sol·licitar que el notari Berthomeu Marcha alce acta perquè ningú manipule les paraules que acaba de llegir, concretament, davant Jaume II el Just i de les més altes instàncies de la societat medieval, l'11 de juliol de 1305, al palau reial de Barcelona.

E a cautela, per tal que aquesta mia confessió no puscha ésser mudada o trencada o viciada o encaramada, requir-vos, En Berthomeu Marcha, per auctoritat real públich notari de Barcelona, que aquesta mia *Confessió*, axí com la he legida en aquest present escrit, metats en forma públich; e vull que façats còpia a tots cells que la us demanaran. (1947, 138).

Vilanova n'és conscient del tipus de discurs que escriu, sap dins del gènere en què es mou i, alhora, en deixa constància, tot establint una analogia directa, i ja n'hem parlat, entre la CB i la CI: “En axí com en los anys passats fuy en Leyda” (1947, 106). A més, si és en romanç que empra el verb *confés* per a esmentar cadascuna de les seues tesis, ho fa per a recapitular i, per descomptat, per tal de dir que allò que “principalment denuncia ho ha confessat” (Mensa 2007, 411).

E *confés*, primerament, que he escrit que en lo temps que·l aveniment d'Antechrist se aconstarà, tant que si les persones vivien per cors comú de natura porien atènyer aquell temps, serà necessari als christians que ells hagen sabuda d'aquell temps, per ço que es guarnesquen, pus diligentment, de dues coses [...] (1947, 107).

Un altre aspecte interessant, tant de l'AIB com d'altres obres d'Arnau, és la utilització d'algunes referències religioses amb què se sosté l'ideari de reforma. Sense esmentar-ne ara tots els casos, ni atendre cadascuna de les correspondències entre les al·lusions bíbliques, els missatges o les interpretacions a què sol remetre'ns l'autor, observem que, si mestre Arnau farceix de cites religioses els textos que escriu, no tots presenten la mateixa quantitat exegètica.¹¹ De fet, diríem que les al·lusions minven en la mesura en què la producció arnaldiana avança en el temps. Així, malgrat el curt període que abasta l'etapa *pròpiament espiritual*, tant el nombre com la necessitat de recórrer a les diferents

¹⁰ Agraïm Jordi Antolí que ens haja resolt un dubte respecte del CICA.

¹¹ Vegeu Mensa (1989, 517-526).

autoritats és desigual, si ben bé és cert que els esments a les Sagrades Escripures, a Nostre Senyor, a Crist, a la Bíblia o a sant Pau sempre hi són presents, com també ho són les remissions als ermitans, així com el rebuig de la propietat com a via per a estimar Déu i, per descomptat, l'al·lusió als temps finals (March 2025). En altres paraules, com més proper està el text de la data de mort de l'Arnau, més lliure sembla ser el seu discurs, però no per això menys calculat, és clar.

Valga com a tast alguns dels esments que hi anotem. Òbviament, referenciem aquells que són citats explícitament. Per exemple, en la CB, el nostre metge menciona la revelació de Daniel, sant Metodi, sant Jeroni, sant Ciril, sant Benet, sant Eusebi, Hildegarda de Bingen,¹² sant Eugeni, sant Agustí, sant Isidor, sant Pau, sant Timoteu, sant Mateu, Ezequiel...; en la LN, sant Pau, Salomó, sant Agustí, sant Gregori, sant Mateu, sant Jaume, sant Joan, Isaïes, Jeremies, Zacaries, sant Pere, Isaac, sant Joan...; en el RA, sant Pau, sant Jaume, sant Joan, santa Maria Magdalena, sant Francesc, sant Agustí, santa Cristina... Ara bé, en l'AIB el nombre de cites –insistim, explícites– s'hi veu reduït, tot i que, en veu de d'Arnau de Vilanova, l'al·lusió al missatge paulí continua present: “Frades, vós sabets la gràcia de nostre Senyor Jhesucrist vos à feta, cor freturós s'és fet per vosaltres con él fos rich, per tal que vosaltres fósets tots richs de la sua fretura”, així com en “Avens alimens e de què nos cubram, per pagats nos tenim” (1978, 25-26 i 32, respectivament). També tenim sant Joan, “No vulats amar lo món ne aqueles coses qui són en lo món, cor qui ama lo món, no és la karitat de Déu lo Pare en ell” (1978, 40); sant Jaume, “qui volrà ésser amich d'aquest segle, s'establirà e·s farà enemich de Déu” (1978, 40); una remissió a Marta, a Maria Magdalena i a Llàcer, entre d'altres, “agren retengudes lurs possessions, regén aqueles a sosteniment de pobres; mas cor sabien que pus agradable cosa era [a] Déu lo preu de les possessions donar als pobres” (1978, 42). I també un altre consell per tal que hom visca allunyat dels béns temporals –les coses materials, diríem hui–, “per la cura o diligència que ls hòmens han d'equistar e aver béns temporals, no sessa lo diable d'empènyer e d'ebocar éls de cabrant en crabant tro són venguts a la mort” (1978, 58); a més de les cites constants a Crist, a l'Esperit Sant o a la veritat evangèlica, junt amb algunes mostres més, poques, en comparació amb altres textos catalans i religiosos de l'autor. Esments, en definitiva, que serien compartits per beguins i beguines, per més que la paraula arnaldiana s'adreça a tothom, independentment de la pertinença a un estament social concret o a una creença determinada.

Amb tot, si no errem, creiem que la reducció d'al·lusions religioses té com a contrapunt el fet que Arnau empre una estructura com l'esmentada “avem oÿt preycar”. De fet, en certa mesura, tal ús pot llegir-se com una mena de funció conativa, però amb el sentit de fer que allò que importe no siga tant l'anunciador com l'enunciat, encara que és sota l'enunciat que Arnau s'hi inclou en el text. També és veritat que, en algunes ocasions, fa servir ambdues formules, cita l'autoritat i, alhora, diguem-ne, la prèdica o el text que, si escau, passà pel sedàs del missatge a què al·ludeix.

Encara més, avem oÿt preycar que sent Francesc e no nombrables ermitans no volgren ésser promoguts a orde sacerdotal o de prevera per tal que per ocasió del sacerdocí o del orde no fossen onrats per lo poble; ne volgren aver preeminència o senyoria de doctorat o de dignitat o de prelació per esquivar les ocasions de elació de arguyl; e que lo Senyor donà a eximpli de so a tots sos seguidors, quant se amagà per tal que la multitud del poble no·l elegissen a rey; e avem oÿt en sermó, que tots [a]quels qui les

¹² Resulta realment interessant la lectura de Fidora en relació amb la profecia de la pseudo-Hildegarda, així com també els diferents errors de transmissió que detecta respecte de la *Confessió de Barcelona* (2021, 123-134).

dites honors fugiren, foren molt pus agradosos a Déu, que molts altres preveres e prelats (1978, 47).

A més, si l'esment a sant Francesc no pot ser casual, tampoc pot ser-ho que conjumine l'“avem oÿt preÿcar” amb els postulats de l'església primitiva que anhela, ni que vincule dita expressió amb la paraula del Senyor, a la qual suma la de sant Pere, que presenta, inicialment, mitjançant el substantiu *apòstol*.

Encara més, avem oÿt preÿcar que en a primitiva esgleya, tots aquels qui creÿen eren ensems e avien totes lurs coses comunes; e que lo Senyor dix: «Assò és lo meu menament, que amets la ·I· l'altre, axí con [yo] vos e amats»; e que l'apòstol diu que si volem complir la lig de Jhesucrist, deu la ·I· ajudar l'altre a portar lo fex de qualque trebayl o necessitat que aia; e que sent Pere diu que totes les gràcies que Déus nos a donades, devem aministrar e partir la ·I· a l'altre e parlar ensems de paraules o quax paraules de Déu; e avem oÿt espondre en sermons, que les paraules de la sancta scriptura són paraules de Déu e que aqueles paraules en la sancta pàgina no són espesses, mas que s'acorden a la doctrina de la santa scriptura, són quax paraules de Déu (1978, 51-52).

Ara bé, més enllà de si les remissions són nombroses o no, potser en Arnau de Vilanova batega el temor que el Cristianisme perda potència transformadora per a l'Occident que imagina, raó per la qual aconselle tothom a llegir la Bíblia. Així, si les al·lusions religioses són explícites o romanen dosificades en el subtext, l'objectiu arnaldia sembla ser el de fer que la relació entre l'ésser humà i Déu s'hi done sense massa intermediaris. A més, si d'una banda un pensament com el suara anotat el portà a enemistar-se amb diferents representants escolàstics, d'altra, ha conduït alguns investigadors a demanar-se si la figura d'Arnau podria avançar-se a la de Luter (Mensa 2022, 123 i 145).¹³ Encara més, si són rellevants les confrontacions que mestre Arnau mantigué amb els dominics, així com les polèmiques amb els teòlegs de París, on destacà la rivalitat amb Bernat de Puigcercós i el tomisme de Martí d'Ateca (Mensa 2022, 126; 1997, 17), cal recordar la mirada que, generalment i contrària, dedicaren els franciscans als beguins i, per extensió, a l'entorn d'Arnau de Vilanova. En efecte, si atesa la defensa acèrrima de la pobresa, els beguins, els espirituals i els fraticels foren heretges per a la Inquisició, els franciscans, que junt amb d'altres heterodoxos i laics tampoc eixien ben parats del parer del Sant Ofici, consideraren, sobretot els beguins, com a radicals. Ara bé, no en un sentit estrictament negatiu, sinó pel seu caràcter de penitents extremadament devots i puristes. En tot cas, d'acord amb Soler, que segueix Perarnau en fer-se ressò de les paraules de l'inquisidor Bernat Gui, és en “el tercer orde dels franciscans” que “hi te cabuda una gran diversitat de gent” (1988, 5).

Al remat, als segles XIII-XIV ens trobem en un moment de transformació. S'hi conviu amb els postulats de Domènec de Guzmán, sant Francesc d'Assís, Tomàs d'Aquino (Mensa, 2014/1, 98-138), Roger Bacon, Guillem d'Ockham, el Cisma d'Occident i, per descomptat, amb les disputes esmentades, cosa que afectà les mentalitats de l'època i, pel que ací ens interessa, acabà per produir “canvis materials que s'obriren pas, malgrat els contratemps de tota mena”, que “van coincidir en la gènesi de noves tendències espirituals que es deixaran sentir amb força ja al segle XV” (Ferrando & Nicolás 2016, 97). És al bell mig de tota aquesta cruïlla que s'hi troba mestre Arnau i allò que per sobre de qualsevol altra cosa li interessa, ja ho podem imaginar, és el Cristianisme vertader, focus des d'on

¹³ Sobre Luter i la relació amb la *caritas* i l'amor, vegeu Mensa (2012a, 50 i seg.).

degué pensar el significat *últim* de la religió. També, des d'on ambicionà transmetre el seu missatge, en un sentit original.

Tanmateix, dits assumptes no són exclusius del període *pròpiament espiritual* (1305-1311). Amb matisos, hom troba sentiments semblants al llarg de l'obra arnaldiana. Tot just abans de preocupar-se per l'ús del català en els textos religiosos, mestre Arnau va sentir la necessitat perquè tothom s'apropara a la Bíblia, tal com evidencia l'*Alphabetum catholicorum*, un text adreçat a Jaume II perquè educarà els seus fills en la "veritat de creïanisme" i perquè aquests agafaren l'hàbit de llegir. Semblantment, hi ha el *Tractatus de prudentia catholicorum scolarium*, escrit per tal d'aproximar els escolars a Déu. No obstant això, Arnau no proposà un catecisme com a tal, sinó "una introducció a la vida espiritual": oferir als fills del rei la preparació perquè en el futur pogueren esdevenir "reis cristians [...] l'objectiu principal dels quals és la fidelitat a Déu, una fidelitat realitzada en fer de Crist objecte d'imitació i criteri de vida" (Santi 1987, 117-118). I si l'acollida dels textos espirituals topà amb la Inquisició, d'acord amb Santi, resulta "significatiu que un opuscle com l'*Alphabetum*, considerat ortodox des de sempre, haja arribat fins a nosaltres en deu exemplars llatins i un de castellà" (1987, 160).

En tot cas, i tornant a l'AIB, si gràcies a Perarnau descobrim que el text és una apologia de la vida dels beguins, perquè tingueren cura en cas de trobar-se immersos en un procés inquisitorial (1978, 22),¹⁴ també hi assistim al dubte de si, en realitat, no és alhora una autodefensa del mateix Arnau (1978, 23). En l'AIB, i en el conjunt de l'obra arnaldiana, rau una intenció pragmàtica que beu dels anhels d'un tipus de religió passada. Mitjançant el discurs, Arnau de Vilanova fa que Crist esdevinga present en un camí que sent ple de pedres, raó per la qual pensem que la perspectiva des d'on escriu pot ser entesa com a política.

3. Conclusions

En l'estira-i-arrotonsa entre l'explicitat i la latència, Vilanova configura una mena de calidoscòpic on les idees religioses disseminades als textos s'emmirallen. És en atendre la seua obra conjuntament que el contingut se'ns transmet amb una major claredat. Si com hem assenyalat, la CB esdevé un "resum" del seu pensament, el missatge arnaldian creix significativament allà on Arnau escriu per a integrar i integrar-se en l'audiència que rep les seues paraules, tal com ocorre en l'AIB, el seu darrer text espiritual conegut.

Perquè, en remetre el món beguí, explícitament o metafòrica, el discurs apareix fruit d'una estratègia, almenys quant a la situació comunicativa. Així, encara que mestre Arnau no defuig ningú, en ocasions sembla dir *sense fer-ho*, però, no per a esmunyir-se, sinó per a ser, potser, més efectiu, amb l'explicitat o no de les fonts, amb la cita o la sutura, atés els recels a què es veié sotmesa la seua obra.

Vilanova discrepà, també dins de la religió, amb tots aquells que no apostaven per aproximar-se a Crist mitjançant una praxis real, temia que el Cristianisme esdevinguera un simple fet social, assumpte, als seus ulls, corruptible per emmalaltir l'ànima i l'esperit. D'acord amb Mensa, el nostre metge també fou "crític dels papistes" (2022, 124).

Més enllà del dubte que ens planteja Perarnau, l'objectiu de l'escriptura de l'AIB i de l'obra religiosa d'Arnau és fer minvar, mitjançant Crist, la distància que existeix entre l'ésser humà i Déu. En reduir-se tal espai, s'equipara amb aquell que ens aproxima a l'altre. Al nosaltres.

¹⁴ Perarnau relaciona l'AIB amb la constitució del IV Consili Provincial de Narbona, del 30 d'octubre de 1299 i, a més, amb l'exposició duta a terme pel mateix Arnau en el *Raonament d'Avinyó* (RA), entre d'altres, pel que afectaria a la "falsa preycació" (1978, 22).

Obres citades

- Batllori, Miquel. *Arnau de Vilanova i l'arnaldisme. Obra completa*. València: Tres i Quatre, 1994, vol. III.
- Batllori, Miquel. *De l'Edat Mitjana. Obra completa*. València: Tres i Quatre ed, 1993.
- Carré, Antonia (ed.). *Regiment de sanitat per al rei d'Aragó. Aforismes de la memòria*. Edicions Universitat de Barcelona: Barcelona, 2017. vol. I.
- Eco, Umberto, *El nom de la Rosa*. Barcelona: Destino, 1992.
- Fidora, Alexander. "Arnau de Vilanova, traductor de la pseudo-Hildegarda de Bingen. Observacions i esmenes al text de la *Confessió de Barcelona*". En Isabel Müller & Frank Savelsberg eds. *Saber per als laics. Vernacularització, formació, transmissió (Corona d'Aragó, 1250-1600)*. Berlin / Boston: De Gruyter (Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie) (2021): 123-134.
- March, Robert. "La *translatio studii* i la *translatio imperii*: paraula, origen i temps finals en Arnau de Vilanova i Francesc Eiximenis". *Specula Revista De Humanidades y Espiritualidad*, 2025, 14 (1), e1218.
- March, Robert. "Literatura de propaganda i comunitat beguina: una aproximació a la *Lliçó de Narbona* d'Arnau de Vilanova". En Fabrizio Manuel Sirignano, Nadia Carlomagno & Miquel Gonzàlvez Blasco eds. *Educación, humanidades y sociedad en transformación. Miradas interdisciplinarias* (2026): 324-331.
- Mensa i Valls, Jaume. "Les citacions Bíbliques en català en les obres d'Arnau de Vilanova", *Revista Catalana de Teologia*. Barcelona (1989): 517-526.
- Mensa i Valls, Jaume. *Arnau de Vilanova. Episodis de la història*. Barcelona: Dalmau ed., 1997.
- Mensa i Valls, Jaume. "Un llarg fragment de la '*Confessio Ilerdensis*' d'Arnau de Vilanova traduït al 'romanç' en la *Confessió de Barcelona*. Estudi i observacions crítiques". *Medioevo Romanzo*: Salerno & Roma 38, (2007): 392-414.
- Mensa i Valls, Jaume. *Arnau de Vilanova i les teories medievals de l'amor*. Barcelona: Fundació Joan Maragall, 2012a.
- Mensa i Valls, Jaume. "La vernacularització al català de textos profètics, bíblics i teològics en la *Confessió de Barcelona* d'Arnau de Vilanova". En Anna Alberni, Lola Badia, Lluís Cifuentes & Alexander Fidora ed. *El saber i les llengües vernacles a l'època de Ramon Llull i Eiximenis*. Barcelona: ICREA & PAM (2012b): 45-56.
- Mensa i Valls, Jaume. "Arnau de Vilanova", *Història de la Literatura Catalana. Literatura medieval (I). Dels orígens al segle XIV*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, Barcino & Ajuntament de Barcelona (2013) vol. I: 476-509.
- Mensa i Valls, Jaume. "Arnau de Vilanova adversario de Tomás de Aquino: La polémica sobre la conveniencia de conocer los tiempos finales". *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Âge* 81, (2014/1): 98-138.
- Mensa i Valls, Jaume. "La Bíblia en l'obra d'Arnau de Vilanova". En Joan Santanach, Joan Ferrer & Sergi Dalemus coord. *La Bíblia en la literatura catalana*. Girona: Publicacions de l'Institut de Llengua i Cultura Catalanes 6 & Universitat de Girona (2022): 123-149.
- Mensa i Valls, Jaume. *La confessio Ilerdensis. Estudi, edició i traducció*. Lleida: Universitat de Lleida, 2023.
- Menéndez Pelayo, Marcelino. *Historia de los heterodoxos españoles. España romana y visigoda*. En Enrique Sánchez Reyes ed. Alacant: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2008.
- Riera i Sans, Jaume. *El cavaller i l'alcovota*. Barcelona: Club Editor, 1973.
- Rodrigo Lizondo, Mateu. *Recerques de cultura medieval. València, segles XIII-XV*. València: Universitat de València, 2023.

- Santi, Francesco. *Arnau de Vilanova. L'obra espiritual*. València: Dip. Provincial de València, 1987.
- Soler, Abel. "Espiritualitat i cultura: els laics i accés al saber a final del segle XIII a la Corona d'Aragó". *Studia Luliana* (1988), vol. 38: 3-26.
- Vilanova, Arnau. *Obres catalanes. Escrits religiosos*. Miquel Batllori ed. Barcelona: Barcino, 1947. vol. I.
- Vilanova, Arnau. *L'Alia Informatio Beguinorum*. Josep Perarnau ed. Barcelona: Facultat de Teologia de Barcelona, 1978.
- Vilanova, Arnau. *Regiment de sanitat per al rei d'Aragó. Aforismes de la memòria*. Antònia Carré ed. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 2017.

Recursos en línia

Arnau DB. Corpus Digital d'Arnau de Vilanova

[<https://webs.uab.cat/arnau/>]

Corpus Informatitzat del Català Antic

[<http://www.cica.cat/>]